

Марк Тулиј Кикерон: *За должностите*. Превод од латински и белешки: Светлана Кочовска. Магор, Скопје 2005, стр. 251.

Весна Димовска
Филозофски факултет, Скопје
vesna.dimovska@gmail.com

Призмата низ која Кикерон гледа на философијата се етиката и реториката. Неговата философска мисла се испреплетува и се дополнува со политичката, правната и религиозната; во неа е вградена и неговата говорничка пракса и неговата теорија на говорништвото. Колебањето меѓу бројните философски влијанија (епикурејството рано го напуштил, во епистемологијата тој е следбеник на академичарот Карнеад, а во етиката поблиски му се принципите на стоицизмот) и неговото сфаќање за можноста за стекнување објективно знаење, ќе резултира со конечното приклучување кон еклектицизам. Во условната дихотомија или, поскоро, единство меѓу теоријата и практиката ваквата философска определеност на Кикерон, пак, сосема соодветствува на неговиот политички конзервативизам изразен преку борбата за зачувување на оние општи вредности на републиката кои значат одржување на традиционалните морални доблести.[1] Не случајно еклектичката етика на Кикерон е инспирирана од влијанието на Панајтиј од Родос - претставник на средната стоа чие учење ги ублажува ригорозните постулати на раните стоици, го отфрла идеалот на апатија како врвна среќа и дозволува надворешните добра да се ползуваат за општата благосостојба на човекот [2] - токму таква таа станува практична и примерена на римскиот дух и менталитет, бидејќи ги помирува несовершеноста и тежнењето кон морална чистота и кон интелектуално спознавање на светот. Влијанието на Панајтиј и неговото дело *Περὶ Καθήκοντος* е особено препознатливо во првите две книги од расправата *За должностите* (*De officiis libri III*), додека третата книга е работена според Посејдониј. Овој трактат, всушност, има облик на писмо/послание до Кикероновиот син Марк, кој се школувал во перипатетичката школа на Кратип во Атина, и во својата основа е не помалку дијалектички од другите философски трактати од вториот, подоцнежен период на философското творештво на Кикерон кои се пишувани во дијалогски облик.[3] И овде Кикерон третира прашања од општествениот и личниот морал, но во средиштето на вниманието е прашањето за должностите (морални) на секој поединец, како што повеќе од јасно најавува и самиот наслов. На самиот почеток Кикерон ги предочува клучните категории за кои ќе стане збор - *officium*, *honestas* и *turpitude*, велјќи: „Ниеден дел од животот не може да биде ослободен од должноста (*officium*), сета чесност (*honestas*) почива врз почитување на должноста, а бесрамноста (*turpitude*) врз нејзиното пренебрегнување.“ (II, 4).[4] Понатаму, настојува да даде дефиниција на должноста, а иследувањето го продолжува со определување на крајната цел на должноста и со препораки кои можат да му помогнат на човека да го обликува секојдневниот живот во сите прилики. Парафразирајќи ја хеленската стоичка философија и барајќи илустративни примери од римската историја (со јасна интенција

да ја популаризира и да ја направи прифатлива за римскиот дух), ова дело има свои доблести и свои слабости. Го има авторовиот прочуен патриотизам, блескав стил и јазик со богати ритмувани, но одмерени и воедначени периоди, поради што многумина го сметаат за најдобро дело било кога напишано на етички теми.[5] Од друга страна има и извесни повторувања и реторичка преобилност, а наместа го губи логичкиот след и моќноста на изразот.

Со македонскиот превод на ова дело се заокружува приопштувањето на македонски јазик на добар дел од философската оставнина на Кикерон, љубопитната читателска публика се потсетува на општочовечките и вонвременски – секогаш актуелни етички теми кои овде се третираат, а на авторот на преводот му се дава можност за придонес кон доизградувањето на философската терминологија од латинско потекло во македонскиот јазик. Ваквиот придонес можеме да го препознаеме во настојувањето на авторот на преводот околу некои нови (различни од досегашните) преводни решенија, пред сè, на клучните термини во текстот на оригиналот: *honestas* и *honestus* преведени со „честност“ и „чесен“, *finis* кој е преведен со 'крајна цел', *turpis* и *turpitude* како „срамен/нечесен“ и „бесрамност/нечесност“, но и на голем број други. За одбележување е и особената грижа - секаде каде што е тоа можно - за латинскиот збор да се изнајде македонски адекват, да се одбегнат некои преводни обрасци и вообичаената употреба на латинизми на места на кои тоа не е сосема неопходно.

Ова издание на македонскиот превод на Кикероновите *Должности* се легитимира како препорачливо и достоино за секаков вид ползување (лектирно, но и школско и научно) со вклопувањето во стандардите за преводи на дела од класичните јазици кои подразбираат соодветен придружен експликативен апарат составен од бројни и разновидни белешки, како и различни дополнувања и толкувања коректно графички означени.

Белешки:

- [1] Да се потсетиме дека и во реториката Кикерон инсистира на моралните доблести на добриот говорник, повлекувајќи знак на еднаквост меѓу нив во синтагмата *vir bonus, dicendi peritus, amicitia*.
- [2] Митевски, В., *Античка философија – Хелада и Рим*, Азбуки, Скопје 2004, стр. 173.
- [3] *Academica, De finibus bonorum et malorum, Tusculanae disputationes, Cato Maior de senectute, Laelius de*
- [4] *Превод на Светлана Кочовска.*
- [5] *Види го предговорот на Волтер Милер во: Cicero, De officiis, with an English translation by W. Miller, Cambridge, 1961, p. xii.*